

Versay Sarayı Kraliyet Operası

ÖMER EĞECİOĞLU
Müzik Tarihinden

Versay Kraliyet Operası (Opéra Royal de Versailles), Paris'e yaklaşık 20 kilometre uzaklıktaki Versay Sarayı'nın ana opera binasıdır. Yapıldığı dönemde Avrupa'nın en büyük konser salonu olan bu ahşap yapı, zamanında güzelliği ve getirdiği teknik yeniliklerle ün kazanmıştı. Günümüzde programlarında 18. ve 19. yüzyıl eserlerine yer veren Versay Kraliyet Operası zarif dekorasyonları ve üstün akustik özellikleriyle önemini ve güzelliğini koruyor.

1698 doğumlu Fransız mimar **Ange-Jacques Gabriel**, 1742 yılında Kral XV. Louis'in baş mimarı oldu. O zamanlar Versay Sarayı'nda sıradan gösteriler için kullanılan mekanlar yetersiz geldiği için, geniş bir seyirci kapasitesine sahip olacak ve büyük etkinliklere ev sahipliği yapabilecek boyutlarda yeni bir Kraliyet Operası inşa edilecekti. Yeni salonun fikri XV. Louis'in büyük dedesi Güneş Kral XIV. Louis'nin hükümdarlığı döneminde ortaya atılmıştı.

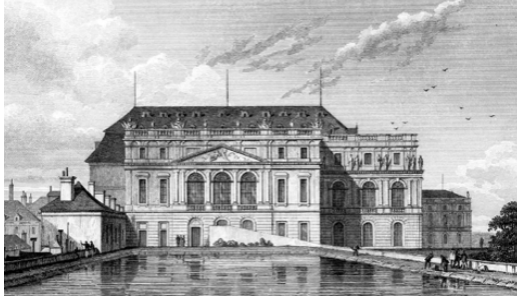
Versay sarayının gece görünümü (Foto: Ömer Eğecioğlu).

XIV. Louis'in ölümünden sonra 1715'te beş yaşında Fransa tahtına çıkan XV. Louis, 18. yüzyılın ortalarına gelindiğinde kendi üç torununun ilerideki evliliklerini düşünüyordu. Arzu ettiği tiyatronun inşası ile prenslerin düşünlerinde yapılması gereken masraflar azaltılacaktı. Ange-Jacques Gabriel ve mühendis Blaise-Henri Arnoult tarafından bu amaçla inşa edilen salon, bu nedenle her şeyden önce düşün şenliklerine ev sahipliği yapmak üzere tasarlanmıştı. Sadece tiyatro gösterileri için değil, aynı zamanda balolar ve ziyafetler gibi diğer etkinlikler için de uygun bir mekan yaratıldı. Zemini sahneyle aynı seviyeye yükseltilebilen bir sistem sayesinde tiyatro salonu büyük bir oval alana dönüştürülebiliyordu.

Güneş Kral XIV. Louis'in büstü (Heykeltıraş Antoine Coysevox, Versay Sarayı müzesi).

Gabriel saray mimarı olarak işe başlar başlamaz bu projeye odaklandı. Otuz yıla yayılan süreçte, çalışmalarının 1740'lardan tiyatronun açıldığı 1770 yılına kadar uzamasına neden olan iki büyük engel vardı. Bunlardan ilki, ardı ardına patlak veren hanedan savaşları nedeniyle sarayın yaşadığı mali sorunlar, ikincisi ise tasarlanan operaya uygun ölçekte, aynı zamanda da saraya birleşik bir alan bulunmamasıydı. Planlarda salonun Versay'ın kuzey kanadının ucunda yer alması öngörülüyordu. Ancak burada özel daireler bulunduğu için uzun süre yapıma başlanamadı. XV. Louis nihayet 1765'te bu apartmanların kaldırılmasını emrederek Gabriel'e planlarını uygulaması için gerekli yeri sağladı.

19. yüzyıl ortasında Versay Kraliyet Operası'nın dış görünüşü (Gravür: Augustus Pugin, 1839).

Tiyatronun yapımına 1765 yılında başlandı ve bina 1770 yılında tamamlandı. Yeni Versay Operası, 16 Mayıs 1770'te resmen açıldı. Açılışında önce ziyafet salonu, ardından da opera salonu olarak kullanıldı. Açılış şenlikleri, Veliht Prens (geleceğin XVI. Louis'si) ile ünlü Marie Antoinette'in düğünü vesilesiyle yapılan törenlerdi. Bunu takip eden yirmi yıl boyunca Kraliyet Operası görkemli müzik performanslarına ve önemli sosyal etkinliklere ev sahipliği yaptı.

Gabriel'in başyapıtı

Kraliyet Operası, Paris'te Concord Meydanı (Place de la Concorde) ve Askeri Akademi (École Militaire) gibi önemli mimari yapıtları bulunan Ange-Jacques Gabriel'in en büyük eserleri arasında kabul edilmektedir. 18. yüzyılda Avrupa'nın en büyük konser salonlarının arasında yer alan Versay Kraliyet Operası, savaşlardan, doğal felaketlerden, yıpranmadan payını almış olmasına rağmen o yıllardan günümüze ayakta kalan sayılı tiyatrodan biridir.

Gabriel'in eseri, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa mimarları için bir ilham kaynağı oldu. Birkaç örnek vermek gerekirse, 1781'de İsveç'in Gripsholm kalesindeki saray opera binası, Bordeaux'daki Büyük Tiyatro (1780) ve ünlü Paris Operası (1874), Gabriel'in fikirlerinden esinlenerek yapılan eserler arasında yer alıyor.

Kraliyet Operası'nın tasarımı

Gabriel, Opera için İtalyan tarzı kesik oval tasarımı seçti. Bu tasarımda oval şekildeki salonun kenarları sahne önüne yaklaştıkça düzleşiyordu.

Birçok tiyatro mimarının daha dayanıklı malzemelerle denemeler yaptığı bir dönemde Gabriel Opera'da ahşap kullanmayı tercih etti. Oditoryumun akustik özelliklerini iyileştirmek için salonun içini mermer benzeyecek şekilde boyanmış ince ahşap panellerle kaplayarak çıta ve alçıdan oluşan tonozlu bir ahşap tavan yaptı. Ses kalitesini

daha da üstün kılmak üzere büyük orkestra çukuru doğrudan yarı silindirik bir yankı odasının üzerine yerleştirildi.

XV. Louis'nin baş mühendisi Blaise-Henri Arnoult, XV. Louis'in talep ettiği özelliklere uygun bir taşınabilir zemin sistemi inşa etti. Vinçler ve kaldırma düzenekleri kullanarak geliştirdiği sistemle Arnoult, uzun ömürlü, ayarlanabilir bir salon yaratmayı başardı. Bu sistemle mekan, ziyafet, balo veya tiyatro salonu olarak kullanılmak üzere değiştirilebiliyordu. Bu ayarlamaların yapılması iki gün alıyordu ama her kullanım için yeni dekorasyon ve düzenek sağlama gereği ortadan kalkıyordu.

Salon tiyatro olarak 700 kadar, balo salonu olarak ise 1.200 kişilik kapasiteye sahip olacak şekilde yapıldı.

Kraliyet Operası'nın görkemli tavanındaki resimler Fransız ressam **Louis-Jean-Jacques Durameau**'ya sipariş edildi. Durameau'nun tavan resimlerinde güzel sanatları kutlamak üzere Antik Yunan'ın müzik ve sanat tanrısı Apollon ve İlham Perileri yer alıyordu.

Opera binasının iç dekorasyonları ve heykelleri Fransız heykeltıraş **Augustin Pajou** tarafından yapıldı. Salon mermer görünümlü olmasına rağmen yüzeylerin büyük bölümü boyanmış ahşaptır. Pajou, kullandığı teknikle ahşap süslemelerde mermer görünümü yarattı. Ahşap, sesi taştan çok daha iyi yansıtıp ve dağıttığı için bu metotla salonun ses kalitesi geliştirilmiş, aynı zamanda yapının ağırlığı azaltılmış oldu.

Opera'nın açılışı ve *Persée*

Fransa ve Avusturya arasında imzalanan Birinci (1756) ve İkinci (1757) Versay Anlaşmalarını pekiştirmek üzere Kral XV. Louis (Fransa) ve İmparatoriçe Maria Theresa (Avusturya), iki hanedan arasındaki bağları güçlendirmek istediler. 1770 yılında bu nedenle evlendirilen 15 yaşındaki Fransa Veliht Prensi Louis-Auguste de France (Fransa Kralı XV. Louis'in torunu ve geleceğin XVI. Louis'si) ile 14 yaşındaki Avusturya Arşidüşesi Marie-Antoinette'in düğün kutlamaları Versay Sarayı'nda yapıldı.

Kraliyet Operası'nın iç dekorasyonu düğünden bir ay önce tamamlandı ve yeni evli çift şerefine verilecek ziyafete ev sahipliği yapabilecek şekile getirildi.

Versay Sarayı'na varışlarından sadece birkaç saat sonra, yeni evliler gösterişli kutsama töreni için önce kraliyet şapeline götürüldüler. Kraliyet düğünlerinde adet olduğu üzere, genç çift şapelden ayrıldıktan sonra Aynalar Salonu olarak bilinen Büyük Salon'a geçtiler. Burada kalabalık bir izleyici kitlesi vardı.

Versay Sarayı'nın Aynalar salonu (Foto: Ömer Eğecioğlu).

16 Mayıs 1770 akşamı, düğün ziyafeti sarayın yeni tamamlanan Kraliyet Operası'nda düzenlendi.

17 Mayıs'ta tiyatrodan bir opera sahnelendi. XIV. Louis'den kalma bir gelenek, gösterilen eserin Fransız repertuarından olmasını gerektiriyordu. Yeni evliler Jean-Baptiste Lully'nin, librettosu Philippe Quinault'ya ait trajedisi *Persée*'yi izlediler. Dolayısıyla *Persée*, Kraliyet Operası'nda gösterilen ilk opera olma özelliğini taşıyor. *Persée*'nin prömiyeri bu sahnelenmesinden sekiz sene önce 1682'de, yine Versay Sarayı'nda Güneş Kral'ın huzurunda, ama Kraliyet Operası daha inşaat evresinde olduğu için sarayın küçük tiyatrosunda yapılmıştı.

Opera gösteriminden sonra 19 Mayıs'ta tiyatro üçüncü büyük düğün kutlaması için balo salonuna dönüştürüldü. O akşam gökyüzü, kraliyet ailesinin Aynalar Salonu'nun pencerelerinden izlediği muhteşem bir havai fişek gösterisiyle aydınlandı.

1774'te tahta geçtikten sonra 1792'ye kadar hüküm süren XVI. Louis, Fransız Devrimi ile devrilmiş, kendisi 1793 Ocak'ta, aç halk için "*Ekmek bulamıyorsa pasta yesinler*" sözü

kendisine atfedilen eşi Marie-Antoinette ise aynı yılın Ekim ayında giyotinle idam edilmişti.

Kraliçe Marie-Antoinette ve Fransa Kralı XVI. Louis.

Akustik tasarım

Versay Kraliyet Operası 18. yüzyıldan günümüze kadar gelen en iyi akustik mekanlar arasında yer alır. Salonun şekli, tavan ve duvarlarda kullanılan yapı malzemeleri, sahnedeki sesin seyircilere en doğal şekilde, amplifikasyon gerekmeden ulaşmasını sağlayan bir akustik ortam yaratır.

Hafif kavisli ve ahşap tavan ses dengeli biçimde dağılmasını sağlar. Süslemeler ses dalgalarını kırarak yankıyı önler.

Versay Sarayı Kraliyet Operası'nın tavanı (Foto: Ömer Egecioğlu).

Sahne insan sesinin salonun en arkalarına ulaşacak şekilde duyulmasını sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Sığ yapılımış olan orkestra çukuru, müzik aletlerinin ve sahnedeki şarkıcıların seslerini mükemmel bir şekilde kaynaştırır.

İmparator III. Napolyon tarafından 25 Ağustos 1855'te Versay Kraliyet Opera'da Kraliçe Victoria şerefine verilen ziyafet.

Sahneden salona geçişte kullanılan dev sütunlar arka planda yer alıyor (Ressam: Eugène Lami, 1855).

Fransız devrimi yılları ve sonrası

1789 Fransız devrimine gelmeden önce Kraliyet Operası'nda düzenlenen son etkinlik 1784 yılında gerçekleşti. O yıl Gluck'un *Armide* operası, İsveç Kralı III. Gustav'ın Fransa ziyareti sırasında sahnelendi. Daha sonra opera kapılarını kapadı.

Tiyatro, Fransız Devrimi sırasında kraliyet ailesinin Ekim 1789'da Versay'dan ayrılması ile başlayan süreçte hiç kullanılmadı ve 1837'ye kadar kapalı kaldı. Bu zaman içinde hiçbir gösteriye ev sahipliği yapmadı ve depo vazifesi gördü.

Fransız Devriminden sonra 1793'te Versay Sarayı'ndaki tüm eşyalar açık artırmaya çıkarıldı. Kraliyet Operası devrimden sağ çıkmış olmasına rağmen kısa bir zaman içinde tüm aydınlatma, dekor, ayna ve mobilyaları satıldı. Ancak müzisyenlerin sandalye ve nota sehpaları orkestranın altındaki bir bölmede gözden uzak tutulduğu için satılmaktan kurtuldular. Bunlar daha sonraki tadilatlar sırasında ortaya çıktılar.

Versay Kraliyet Operası'nı gösteren bir 19. yüzyıl sonu gravürü (Frederick Mackenzie, Victoria ve Albert Müzesi, Londra).

1832 Paris ayaklanması sırasında önemli devlet daireleri Versay Sarayı'na yerleştirilmişti. 1871'de İkinci İmparatorluğun çöküşünün ardından yeni seçilen Fransa Ulusal Meclisi merkezini Bordeaux'dan Versay'a taşıdı. Kraliyet Operası meclisin toplantı salonuna dönüştürüldü. Kubbe tavanı çıkarılıp yerine cam tavan yerleştirilen mekan 1879'a kadar Fransız Meclisi tarafından kullanıldı.

Versay Kraliyet Operası'nın iç görünümü (Foto: Ömer Eğecioğlu).

Restorasyonlar

Yapımından bu yana Versay Kraliyet Operası, 1837, 1952-1957 ve 2007-2009 arası olmak üzere üç kez restore edildi.

Uzun bir süre kapalı kaldıktan sonra Kral Louis-Philippe'in (1773-1850) arzusuyla gerçekleştirilen ilk restorasyonu takiben tiyatro 10 Haziran 1837'de Molière'in bir oyunuyla tekrar açıldı. Bu restorasyonda sahne sınırlı onarım gördü, ancak salonda Kral'a ait özel locanın görünümünü zenginleştiren süsler eklendi.

Kraliyet Operası, İkinci Dünya Savaşı sırasında önemli ölçüde hasar gördü. Tiyatro savaş sonrası 1952-1957 yılları arasında mimar **André Japy** tarafından restore edilip eski ihtişamına kavuştu. İkinci restorasyon sonrası tiyatro 1957'de İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth'in Fransa ziyareti sırasında törenle açıldı.

Versay Kraliyet Operası'nın sahne üstü süslemeleri (Foto: Ömer Egecioğlu).

1950'lerin restorasyon çalışmaları başarılı olmasına rağmen, onarım projesi sahne için istenilmez sonuçlar doğurdu. Tiyatronun orijinal makinelerinin çoğu kaldırıldı ve yangına karşı tedbir olmak üzere sahnenin önü tam boy bir duvar ve demir bir perdeyle kapandı. Neyse ki 2007-2009 yılları arasında yapılan üçüncü bir restorasyonda bu duvar ve perde kaldırıldı.

Yazarın 11 Aralık 2025 akşamı Versay Kraliyet Operası'nda izlediği Handel'in *Ariodante* operasında başrolleri paylaşan kontrtenor Franco Fagioli (Ariodante) ve soprano Catherine Trottmann (Ginevra) (Foto: Julian Laidik).

Günümüzde Versay Kraliyet Operası

2007'den bu yana Kraliyet Operası'nın yöneticiliğini yapan **Laurent Brunner**, izleyicilere barok ve erken klâsik dönemin yapıtlarını içeren programlar sunmaya özen göstermektedir. Bu nedenle günümüzde Kraliyet Operası'nın müzik programları genellikle 18. ve 19. yüzyılda bestelenen eserlerden oluşmaktadır. Örnek olarak 2025-26 sezonunda Versay Kraliyet Operası'nda aşağıdaki eserler sahnelendi:

Cendrillon (Gioachino Rossini, 1817)

Dido & Aeneas (Henry Purcell, 1689)

Ariodante (George Frideric Handel, 1735)

La Vie Parisienne (Jacques Offenbach, 1866)

Atys (Jean-Baptiste Lully, 1676)

Faust (Charles Gounod, 1859)

Platée (Jean-Philippe Rameau, 1745)

La Chasse du Cerf (Jean-Baptiste Morin, 1708)

L'Avare (Francesco Gasparini, 1720)

Ömer Eğecioğlu

Santa Barbara, CA, ABD

omer@cs.ucsb.edu